



Методологія ТОВ "РА "Стандарт-Рейтинг" з визначення, оновлення, призупинення, відкликання рейтингів страховика із страхування життя

ЗАТВЕРДЖЕНО

Версія від 19 лютого 2016 року

Нікітін А.В., канд. екон. наук, доцент,
Директор ТОВ "РА "Стандарт-Рейтинг"

Розроблено відповідно до «Правил визначення уповноваженим рейтинговим агентством рейтингової оцінки за Національною рейтинговою шкалою», що затверджені Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку 12.01.2016 № 17.

Рейтингова методологія — сукупність документів, які визначають критерії визначення рейтингової оцінки уповноваженим рейтинговим агентством за Національною шкалою, у тому числі визначають порядок проведення аналізу емітента та його цінних паперів на предмет відповідності ознакам фіктивності.

Рейтингова методологія використовується на етапі збору інформацій та аналізу такої інформації із метою прийняття колегіального рішення щодо: присвоєння, оновлення, призупинення, відкликання рейтингової оцінки. Етапи рейтингового процесу деталізовано у **Рейтинговій процедурі** ТОВ «РА "Стандарт-Рейтинг" (надалі – Агентство), яка є окремим документом та опублікована на Web-сайті Агентства. Рейтингова процедура є стандартизованою для всіх суб'єктів рейтингування і відрізняється лише переліком інформації який подають суб'єкти рейтингування (банки, страховики, підприємства нефінансового сектору і т.д.).

А. Загальні положення

Присвоєння рейтингів відбувається після укладання та підписання договору із суб'єктом рейтингування (надалі — Замовник). Присвоєний рейтинг діє протягом всього терміну дії договору. По завершенню терміну дії договору рейтинг відкликається. У разі, якщо сторони перервали договір, то при необхідності відновлення рейтингу сторонами підписується новий договір та рейтинг присвоюється заново відповідно до рейтингової процедури.

Рейтинг призупиняється у разі, якщо Замовник не може своєчасно надати звітність, відповісти на питання Агентства, або Агентство має суттєві підозри щодо якості наданої замовником інформації. Також рейтинг може бути тимчасово призупинений на прохання Замовника, якщо його рейтинг не відноситься до категорії обов'язкових, що визначені законодавством України.

Рейтинг оновлюється щонайменше один раз на 6 місяців на підставі квартальної або річної звітності. При оновленні рейтингу він може бути залишений незмінним, підвищений або знижений, по такому рейтингу може бути змінений прогноз: стабільний, негативний, позитивний.

Рейтинг відкликається у разі завершення терміну дії договору, у разі надання Замовником до Агентства неправдивої інформації, у разі визнання Замовника банкрутом згідно із чинним законодавством. В окремих випадках рейтинг може бути відкликано через визнання Замовника неплатоспроможним, та (або) введення до Замовника тимчасового адміністратора.

В. Критерії (фактори), які беруть участь в оцінці

1. Ділова активність і конкуренція

Вивчаючи ділову активність РА дивиться на 2 площини: частку Замовника на ринку окремо взятої країни або регіону і темпи приросту валового бізнесу Замовника за останні 2-3 роки, в порівнянні із середньо ринковими показниками.

Чим більше частка на ринку, тим більше Замовник за обсягами бізнесу. Велика ринкова частка надає Замовнику ліквідності як бізнесу, а також знижує вимоги до показників платоспроможності страховика.

Приріст валового бізнесу важливий для невеликих компаній. За нашими спостереженнями приріст бізнесу, як правило, позитивно позначається на фінансовому стані страховика. Приплив премій в формі живих грошей хоч і збільшує зобов'язання, але додає компанії ліквідності і позитивно впливає на якість активів.

Для компаній зі страхування життя Агентство бере до уваги 3 показника:

1. Частка активів страховика в сукупних активах всіх лайфових компаній в Україні.

2. Частка страхових платежів за останній фінансовий рік в сукупних страхових платежах всіх лайфових компаній в Україні.

3. Темп приросту річного обсягу страхових платежів в порівнянні з минулим роком.

Агентство вітає статистику по АРІ (річного обсягу нових премій), вітається також статистика, яка дозволяє розділити приріст премій на «новий» і «старий» бізнес, однак дані показники в самій оцінці не беруть участь, а лише можуть ілюструвати підходи до оцінки успішності ведення бізнесу страховиком.

2. Диверсифікація бізнесу

РА «Стандарт-Рейтинг» вивчає диверсифікацію бізнесу лайфової компанії в двох площинах: по концентрації страхових платежів від великих клієнтів і по вартості каналів продаж. Статистика за видами страхування життя подається в довідковій формі і в оцінці стійкості страховика участі не бере.

Клієнтська диверсифікація також оцінюється Агентством. На загальну оцінку стійкості страховика негативний вплив має залежність його бізнесу від 10-20 клієнтів, при цьому Агентство аналізує всі грошові потоки на користь страхової компанії, намагаючись відповісти на питання, чи немає в загальному портфелі страховика премій, отриманих від різних осіб, які на практиці є пов'язаними між собою.

Диверсифікація каналів продажів і залежність страховиків від посередників також підлягають оцінці. Оцінюючи диверсифікацію бізнесу, Агентство запрошує дані за наступними показниками:

1. Частка 10 найбільших клієнтів в страхових платежах за останні 12 місяців;
2. Частка одного найбільшого каналу продажів в страхових платежах компанії за останні 12 місяців
3. Співвідношення між аквізацийними витратами і страховими платежами за останній звітний період.

3. Якість активів

Якість активів і його динаміка — це один з найбільш важливих факторів, який приймається Агентством при аналізі фінансової стійкості страховика. Агентство ідентифікує підпроцентні активи (активи, за якими нараховуються фіксований або плаваючий відсоток і які, як правило, підлягають рейтингуванню). Потім проводиться роздільний аналіз дохідних активів в розрізі підпроцентних активів і активів, за якими не нараховуються відсотки (як правило, це дохідна нерухомість або участь в капіталі інших підприємств). У процесі аналізу Агентство визначає якість активів і ступінь їх ліквідності, потім підраховує, наскільки ліквідні активи в поточний момент часу покривають зобов'язання компанії.

При аналізі якості активів враховується: наявність рейтингу у актива, або факт входження активу в індексний кошик фондових індексів ПФТС або УБ. Ступінь ліквідності активу визначається Агентством експертним методом в робочому порядку. Оцінюючи якість активів, Агентство запитує дані за наступними показниками:

1. Частка активів з рейтингом інвестиційного рівня в підпроцентних активах;
2. Частка найбільшого активу (що належить одному емітенту або фінансовій установі) в дохідних активах.

В особливих випадках Агентство звертає увагу на частку підпроцентних активів в дохідних активах страховика.

4. Якість перестраховального забезпечення

Оскільки більшість страховиків в Україні не мають рейтингу фінансової стійкості, то вивчення якості портфеля перестраховального покриття страховика починається з вивчення положень компанії з відбору перестраховиків. Агентство вивчає, які саме вимоги висуває страховик до тих, кому довіряє перестраховувати прийняті на себе ризики.

Потім Агентство вивчає ступінь диверсифікації перестраховального портфеля компанії і тестує його на наявність ознак фіктивності перестраховання. Однією із таких ознак залишається високий ступінь концентрації в портфелі Замовника 1-2 перестраховиків з репутацією лідера на ринку схемного страхування.

Перестраховальне покриття, яке забезпечується нерезидентами, аналізується виключно з урахуванням рейтингів перестраховиків. Агентство підраховує частку перестраховиків нерезидентів в портфелі з рейтингом вище BBB- за міжнародною шкалою агентств.

Оцінюючи перестраховий захист, Агентство запитує дані за наступними показниками:

1. Частка покриття від перестраховиків з рейтингом інвестиційного рівня в загальному покритті;
2. Частка найбільшого перестраховальника в загальному покритті.

В особливих випадках Агентство звертає увагу на частку нерезидентів в загальному покритті ризиків, і тільки в тому випадку, якщо таке покриття несе в собі величезний обсяг ризиків.

5. Капітал і запас платоспроможності

При вивченні фінансової стійкості Агентство обов'язково оцінює структуру капіталу страховика. Приділяється увага аналізу як зовнішніх джерел поповнення власного капіталу, так і здатності компанії генерувати прибуток, яка надалі може бути капіталізована.

Запас платоспроможності страховика ідентифікується як співвідношення між підпроцентними активами і зобов'язаннями компанії. При цьому Агентство може збільшувати зобов'язання страховика, якщо їм було встановлено, що компанія занижила резерви. Також Агентство може зменшувати суму підпроцентних активів, якщо страховик підтримує поганий

рівень диверсифікації таких активів або значна частина підроз'язних активів має яскраво виражені спекулятивні характеристики.

Оцінюючи капітал і запас платоспроможності, Агентство запитує дані за наступними показниками:

1. Співвідношення між власним капіталом компанії і активами зменшеними на активи зі слабкою ліквідністю;
2. Співвідношення між підпроцентними активами з рейтингом інвестиційного рівня і зобов'язаннями;
3. Рентабельність власного капіталу страховика і її динаміка за останні 3 роки.

6. Підтримка акціонерів

Підтримка акціонерів вивчається Агентством в двох площинах:

- інтенсивність поповнення статутного капіталу;
- фінансовий стан самих акціонерів.

Наявність багатой історії збільшення статутного фонду страховика сприяє ідентифікації рівня зовнішньої підтримки від акціонерів на практиці. І навіть, якщо ідентифікувати фінансовий стан акціонерів проблематично, то наявність багатой історії збільшення статутного фонду допоможе з ідентифікацією можливостей акціонерів страховика на практиці.

Ідентифікуючи фінансові можливості акціонерів страховика, Агентство розділяє їх на наступні групи:

1. Найвищий рівень підтримки — великі іноземні фінансові холдинги з активами від 500 млрд дол. США і рейтингом фінансової стійкості страховика від рівня А- за міжнародною шкалою.

2. Високий рівень підтримки — великі іноземні фінансові холдинги з активами до 500 млрд дол. США і рейтингом фінансової стійкості страховика від рівня А- за міжнародною шкалою, або уряди країн ЄС і Великої Двадцятки.

3. Хороший рівень підтримки — акціонери, фінансовий стан яких не можна ідентифікувати, однак такі акціонери здатні забезпечити компанію бізнесом і неодноразово в минулому підвищували статутний фонд.

Для лайфових компаній рівень зовнішньої підтримки акціонерів є пріоритетним. Компанії з високим рівнем зовнішньої підтримки від своїх зарубіжних стратегічних акціонерів можуть розраховувати на дуже високий рейтинг фінансової стійкості за національною шкалою.

8. "Сплячі" критерії

Агентство також аналізує ряд «сплячих» критеріїв (факторів), які враховуються при оцінці тільки в тому випадку, якщо по ним відзначені негативні прояви. До таких факторів належать:

1. Відносини із страховим регулятором. Кількість і обсяги перевірок, розміри штрафів та характер вказівок регулятора(-ів), щодо усунення правопорушень.

2. Відносини з податковими органами. Кількість і обсяги перевірок, розміри штрафів та пені.

3. Відносини з Держфінмоніторингом. Кількість запитів.

4. Відносини між великими акціонерами страховика.

5. Наявність конфліктів між ключовими акціонерами страховика.

6. Збої в системах контролю за прийняттям управлінських рішень та рішень, що спричиняють підвищення операційного ризику.

7. Політичні ризики і ризики кримінального переслідування істеблїшменту і ТОП-менеджменту страховика. Політичні ризики визначаються у межах компетенції Агентства.

8. Перелік "сплячих" критеріїв може доповнюватись в залежності від ситуації на ринку та специфіки роботи страховика. Наприклад, у разі курсової нестабільності гривні може підсилюватись аналіз валютних ризиків страховика та їх вплив на ліквідність та якість портфелю дохідних активів, тощо.

9. Причетність страховика до фактів відмивання грошей, або до випуску фіктивних цінних паперів. У разі документального підтвердження таких фактів – рейтинги страховика відкликаються.

10. У разі якщо страховик випускає облігації і Агентство присвоює рейтинг плановому випуску облігацій, Агентство використовує ті ж самі методи аналізу, що і при визначенні / оновленні кредитного рейтингу але враховує збільшення зобов'язань страховика, яке відбудеться після розміщення облігацій.

С. Узагальнення результатів оцінки критеріїв для визначення рейтингів страховика відповідно до національної шкали довгострокових кредитних рейтингів

Узагальнення підсумків оцінки для визначення рейтингів страховика відповідно до національної шкали довгострокових кредитних рейтингів проводиться в три етапи:

1. На першому етапі оцінюється кожна із груп критеріїв, оцінка відбувається відповідно до національної шкали довгострокових кредитних рейтингів. При оцінці груп критеріїв Агентство враховує такі фактори як:

- поточні зміни кон'юнктури ринку;
- середні значення показників по страховому ринку або по сукупності компаній, які мають схожу спеціалізацію із замовником;

- останні цінові тенденції у змінах дохідності на страховому ринку, що пов'язані із рухом цін на обов'язкове та добровільне страхування.

2. На другому етапі здійснюється корекція оцінки на масштаб роботи страховика та рівень зовнішньої підтримки. Принципи оцінки за масштабом роботи подані у пункті **В** методології. Принцип оцінки за рівнем зовнішньої підтримки також подано у пункті **В** даної методології.

3. На третьому етапі проходить узагальнення всіх груп критеріїв за якими проводиться оцінка із врахуванням впливу і масштабу і зовнішньої підтримки від акціонерів страховика — узагальнення проходить на базі національної шкали довгострокових кредитних рейтингів.

Національна рейтингова шкала для оцінки довгострокового кредитного рейтингу страховика (більше ніж 1 рік)

Рейтингова оцінка	Значення рейтингової оцінки
uaAAA	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaAAA характеризується найвищою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами.
uaAA	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaAA характеризується дуже високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами.
uaA	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaA характеризується високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності чутливий до впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
uaBBB	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaBBB характеризується достатньою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності залежить від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
uaBB	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaBB характеризується кредитоспроможністю нижчою ніж достатня порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Висока залежність рівня кредитоспроможності від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
uaB	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaB характеризується низькою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Дуже висока залежність рівня кредитоспроможності від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
uaCCC	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaCCC характеризується дуже низькою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Потенційна вірогідність дефолту
uaCC	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaCC характеризується високою вірогідністю дефолту
uaC	Позичальник очікує дефолт за борговими зобов'язаннями
uaD	Дефолт. Виплата відсотків і основної суми за борговими зобов'язаннями позичальника припинена без досягнення згоди з кредиторами щодо реструктуризації заборгованості до настання строку платежу.

"-" або "+" — це проміжні категорії рейтингу відносно основних категорій.

Шкала для оцінки довгострокового кредитного рейтингу страховика адаптована Агентством на підставі національної шкали, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2007 року № 665 «Про затвердження національною рейтинговою шкалою».

Д. Визначення інших видів рейтингів для страховиків

Додатково Агентство для страховиків визначає рейтинг фінансової стійкості страховика.

Національна рейтингова шкала Агентства для оцінки довгострокового кредитного рейтингу страховика (більше ніж 1 рік)

Рейтингова оцінка	Значення рейтингової оцінки
uaAAA.ins	Страховик з рейтингом uaAAA характеризується найвищим рівнем фінансової стійкості порівняно з іншими українськими страховиками.
uaAA.ins	Страховик з рейтингом uaAA характеризується дуже високим рівнем фінансової стійкості порівняно з іншими українськими страховиками.
uaA.ins	Страховик з рейтингом uaA характеризується високим рівнем фінансової стійкості порівняно з іншими українськими страховиками. Рівень фінансової стійкості чутливий до впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
uaBBB.ins	Страховик з рейтингом uaBBB характеризується достатнім рівнем фінансової стійкості порівняно з іншими українськими страховиками. Рівень фінансової стійкості залежить від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
uaBB.ins	Страховик з рейтингом uaBB характеризується рівнем фінансової стійкості нижчим ніж достатній порівняно з іншими українськими страховиками. Висока залежність рівня фінансової стійкості від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
uaB.ins	Страховик з рейтингом uaB характеризується низьким рівнем фінансової стійкості порівняно з іншими українськими страховиками. Дуже висока залежність рівня фінансової стійкості від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
uaCCC.ins	Страховик з рейтингом uaCCC характеризується дуже низьким рівнем фінансової стійкості порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Потенційна вірогідність дефолту та переривання бізнесу.
uaCC.ins	Страховик з рейтингом uaCC характеризується високою вірогідністю дефолту та переривання бізнесу.
uaC.ins	Страховик очікує переривання бізнесу та можливі дефолт
uaD.ins	Припинення бізнесу та дефолт.

"-" або "+" — це проміжні категорії рейтингу відносно основних категорій.

Шкала для оцінки рейтингу фінансової стійкості страховика адаптована Агентством на підставі національної шкали, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2007 року № 665 «Про затвердження національною рейтинговою шкалою».

Кредитний рейтинг та рейтинг фінансової стійкості страховика можуть співпадати за значеннями, у такому разі вони позначаються Агентством у рейтинг-листі і у звітах про рейтингове дослідження так, як вони визначенні Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2007 року № 665 «Про затвердження національною рейтинговою шкалою». У разі, якщо рейтинги розрізняються за значенням, то рейтинг фінансової стійкості страховика помічається індексом INS. Відповідний крок Агентства є об'єктивною необхідністю із наступних причин:

- законодавство України не визначає сутність рейтингу фінансової стійкості страховика, отже при проведенні тендерів, або інших діях, які мають на меті задокументований відбір страховиків, часто вимагають кредитний рейтинг страховика;
- кредитний рейтинг страховика в Україні, на думку Агентства, об'єктивно може визначатись тільки при випуску страховиком облігацій або інших інструментів, які передбачають виконання фінансових зобов'язань у визначений строк.

Кредитний рейтинг страховика може не співпадати із рейтингом фінансової стійкості у разі, якщо страховик є емітентом облігацій або позичальником у банку на суму, що перевищує його річний обсяг валового бізнесу. Відповідність кредитного рейтингу і рейтингу фінансової стійкості страховика визначається рейтинговим комітетом.

Е. Порядок проведення аналізу страховика (емітента) та його цінних паперів на предмет відповідності ознакам фіктивності

При аналізі діяльності страховика та його облігацій на предмет фіктивності, Агентство керується чинним законодавством та нормативними документами державного регулятора страхового ринку і НКЦПФР. Критерії, за якими страховик або його облігації можуть бути віднесені Агентством до таких, що мають високий ризик фіктивності, розподілені на дві групи: основні та додаткові:

Основні критерії:

1) Встановлений Агентством факт відсутності страховика (емітента) за місцезнаходженням.

2) Неподання страховиком (емітентом) до НКЦПФР регулярної річної інформації або регулярної квартальної інформації протягом двох кварталів поспіль.

3) Не проведення акціонерним товариством загальних зборів акціонерів протягом двох років поспіль та/або не утворення органів управління акціонерного товариства, визначених законодавством, протягом року з дня реєстрації Комісією звіту про результати приватного розміщення акцій серед засновників акціонерного товариства.

4) Перевищення співвідношення капіталізації емітента до розміру валового бізнесу більше, ніж у 2 рази відповідно до фінансової звітності страховика, поданої до Агентства.

5) Переважну частку активів емітента (більше ніж 90 відсотків) складають фінансові інвестиції, які представлені цінними паперами, що не мають, рейтингу, лістингу або визнанні фіктивними із боку НКЦПФР.

6) Кількість працівників емітента станом на кінець звітного періоду становить менше 5 осіб відповідно до фінансової звітності емітента, поданої до Агентства.

7) Середньомісячні витрати емітента на оплату праці в середньому на одного працівника є меншими від двократного мінімального розміру заробітної плати, визначеного законодавством на дату складання фінансової звітності емітента, відповідно до такої звітності, поданої до Агентства станом на кінець звітного періоду.

8) Низький рівень (менше 3 відсотків від розміру активів емітента) або відсутність валового бізнесу (брутто-премій) протягом останніх 6 місяців.

Додаткові критерії

1) За останній календарний рік обсяг вихідного перестраховування на резидентів складає більше 95%.

2) Кожний квартал страховик має більше 25% портфеля цінних паперів, які визнаються НКЦПФР фіктивними.

3) Страховик має на балансі нерухомість яка не переоцінювалась більше 5 років, відмовляється надати акти оцінки.

Ф. Інформаційні джерела рейтингового процесу

Інформаційними джерелами для аналізу під час рейтингового процесу є:

1. Вся інформація, доступна про діяльність страховика та його ключових акціонерів і позичальників в національній системі розкриття інформації на smida.gov.ua і stockmarket.gov.ua.

2. Інформація про роботу страховика, що міститься в спеціалізованих базах даних ДФС, ЄДР тощо.

3. Рейтингова анкета, яка заповнюється страховиком і подається, у разі потреби, до Агентства (у разі необхідності уточнень по широкому колу питань Агентство розробляє для кожного конкретного страховика анкету і подає її для заповнення).

4. Комплекс звітності страховика, який подається в Агентство для присвоєння кредитного рейтингу страховика, а саме — вся звітність страховика перед Нацкомфінпослуг. Весь комплекс звітності страховика подається як при присвоєнні, так і при оновленні рейтингу.

Г. Інформаційна політика Агентства

Інформаційна політика ТОВ «РА «Стандарт-Рейтинг» полягає в тому, що Агентство довіряє даним, які надаються Замовником (клієнтом). Однак, такі дані проходять перевірку. У тому випадку, якщо Агентство в процесі підтримки рейтингової оцінки з'ясовує, що спочатку Замовником були надані невірні дані, рейтинг такого страховика відкликається на протязі трьох робочих днів з моменту підтвердження фактів надання недостовірних даних. Аналіз супроводжується таблицями, форма яких може змінюватись в залежності від специфіки діяльності страховика, структури його активів, якості перестрахового покриття тощо. Приклади таблиць, їх структуру та зміст можна оглянути у Звітах про рейтингове дослідження, які публікуються на web-сайті Агентства разом із повідомленнями при присвоєнні рейтингу.